

Vörös Sün Udvar, boltíves színpadnyílással. Itt régebben is tartottak előadásokat. Ez adta az ötletet, hogy nyári színházat kellene itt csinálni! Létre is hoztuk, s három nyáron át játszottunk ott. Kezdtük a Bartók-műsorral, melyre meg is telt az udvar. Aztán bemutattuk Eugéne Ionesco *A király haldoklik* című darabjának adaptációját, amiből ő maga írt balettet *A király meghalt* címmel. Én összevontam a két művet, s készítettem egy előadást 1971-ben: *A király meghalt* címen. . . Magától Ionesco-tól kértem engedélyt a változtatásokra. Ascher Tamás azóta is emlegeti, ha lát, szerinte a legjobb darabom.

Én mindenesetre el lettem ásva miatta hosszú évekre. A főpróbára ugyanis megjelent a kerületből egy tisztviselő, s kijelentette, hogy nem lehet bemutatni, mert Ionesco egy fasiszta. Könyörögtem, nézze legalább meg a darabot! Megnézte, erre engedélyezték. Az ügy még Aczél elvtárshoz is feljutott, mivel a párizsi nagykövetség készített egy jelentést, miszerint Magyarországon nem lehet Ionesco-t játszani, és Regős Pál mégis játszhatja a Vörös Sün Udvarban! . . . Behívták a kerületbe, hogy ezt akkor sajnos mégsem lehet. . .

A Szkénébe úgy kerültem ekkortájt, 1973-ban, hogy mozgást tanítottam a Szkéné Egyesületnek. Ha már egyszer ott vagyok - gondoltam -, előadhatnánk itt is a Bartók-műsort. Az egyetemi kulturális titkárság vezetője (Döme Sándor) meg is nézte, majd utána odajött hozzám, ezekkel a szavakkal: "Meg vagytok véve". Így kerültem a Szkénébe.

Mivel a Jégrevüvel annyi helyet bejárhattam külföldön, sokféle színházat láttam. Így aztán, mikor 1977 vége, 1978 eleje táján arra gondoltam, kéne egy nemzetközi pantomim hetet szervezni, (nem tudtam, hogy ez lesz a neve), felvettem a kulturális titkárságon, hogy lennének egy ilyen esetben kapcsolataim. Legnagyobb meglepetésemre rögtön igent mondtak. Persze, a meghívottak szállása, étkezése az egyetemen olcsón megoldható volt, tehát akkor ennek anyagi természetű akadálya nem lett volna. Még a KISZ is lelkesen támogatott, megkaptuk a beleegyezést. A rendezvény jól sikerült, óriási sajtót is kapott, hisz ritkaság, hogy 8-10 külföldi pantomimes jöjjön az országba. Ez akkor egészen új volt.

Rögtön 1978-79 telén megint bekopogtattam a titkárságra Szabó Istvánhoz: mit szólnál, ha majd jövőre egy kibővített fesztivált szerveznénk? - Tudod mit? - válaszolta - Csináljuk meg még idén ősszel! (Ilyen nyitott volt az egyetemi KISZ-bizottság!) Így nekiláttam, s összehoztam kilenc külföldi és négy magyar csoportot. Vegyes színvonalút, de akkor minden jónak számított, mert első és egyetlen volt Magyarországon egy ilyen nemzetközi fesztivál. Később már nem hívtam magyarokat, mert arra nem jöttek a nézők, őket láthatják máskor, máshol is. Kétévenként rendeztük meg ezután.

A rendszerváltás körül sokkal nehezebb lett, hiszen minden áthelyeződött üzleti alapra. Erre én alkalmatlan vagyok, ez a világ nekem idegen, ezért abba is hagytam. A rendszerváltás előtti utolsó évtizedben még a politikai "fellazítás" egyik nemzetközi eszköze volt, hogy jöjjenek hozzánk nyugati csoportok. Erre a saját országukból jelentős anyagi támogatást kaptak. Ma ez már nincs, de a közérdeklődés is megváltozott. Éreztem, hogy ezt nekem abba kell hagyni.

Szabad energiámat közben egy ennél is nagyobb vállalkozásba fektettem, az IDMC-be. Az első Nemzetközi Tánc- és Mozdásházai Tanfolyamot 1985-ben szerveztem, és aztán 2005-ig minden évben. Ennek rövid előtörténete, hogy 1981-és 1985 között legálisan Bécsben éltem, ott tanítottam különböző stúdiókban. Ezalatt alaposan megismerkedhettem a workshop-mozgalommal. Hamarosan kialakult bennem, hogy miért ne tudnék én is valami ilyesmit szervezni az egyetemen? Traude Wipperichnél a Neubaugassén nagyon sok külföldi tanárral ismerkedtem meg, barátaim lettek, így alakult a kapcsolat az első oktatói gárdával. Újfent Szabó Istvánhoz mentem el (akkor már a KISZ KB Kulturális Osztályán dolgozott) - könyveket hoztam neki a bécsi ellenzéki magyar könyvesboltból -, aki támogatta az ötletet, és létre is jöhetett az első IDMC. A tanárok csak nyugatiak voltak, fehérek-feketék, minden, amit tanítottak, újnak számított a magyar növendékek számára. Külföldi résztvevők is jöttek. Évről-évre nőtt az érdeklődés, az utolsó évekre elértük a négyszáz-as-négyszázötvenes létszámot. Az IDMC eltartotta önmagát. Ma már divat a sok tanfolyam, egyre több van belőlük, lecsengett tehát ez is. Ezért maradt abba. Azóta többen is hiányolják, állítják, hogy ennek megvolt a maga sajátos szellemisége és hangulata.

Az első években járt itt Emi Hatano (ma kortárs táncszoportot vezet Japánban). Azt reméltem, butoh-t fog tanítani, de nem így lett: japán moderntánc-órákat tartott, ami óriási szenzáció volt. Egyik nap a Szkénében kedvünk támadt együtt improvizálni, csak úgy magunkban, minden tematikus kötöttség nélkül. Kiderült, hogy rokonlelkek vagyunk. Így jött az ötlet, hogy készítsünk egy közös estet, amit aztán 1990-ben, Bécsben mutattunk be. Hozzá tartozik az is, hogy én a nót s a kabukit régebben is próbálgattam, majd Kazuo Ohnót - aki ma is él, 102 éves - látva az egyik fesztiválunkon, azonnal a butoh híve lettem. Akkoriban megjelent egy japán novella magyarul: Zarándokének címmel, s felvettem, mit szólna ennek a feldolgozásához. Ismerte a novellát, kiderült, ez egy alapmű Japánban, s kedve is volna hozzá. A vele való munka aztán óriási élmény volt. Már rögtön, ahogyan hozzáállt a feladathoz: a komolysága, az alázata. Szeretem a darabot, ha ma már nem is minden részét csinálnám meg ugyanúgy.

Az *Életbúcsú*-t 1998-ban mutattam be a Szkénében. Ez volt az első zsidó tárgyú darabom. Valahogy azt éreztem, hogy személyesebben kell kifejeznem az én színházamban a saját személyes élményeim, és nem általánosságként. A darab második része már Auschwitz - a legvégén magam is meghaltam. Ez volt az első darabom, amelyiket igazán az anyémnek éreztem.

Ezt az utat követtem az ezután következő darabokkal is, csak egyre inkább átcsúsztam a halálon való gondolkodásba. A legutolsó, amelyet nyolcvanadik születésnapomra készítettem 2006-ban, Mahler *Gyermekgyász* dalokjára, az én halálomról szólt. Itt már teljes volt a személyesség. Ülve játszottam végig: állva már nem bírtam volna.

Ha megérem a 85. születésnapomat - amit nem nagyon hiszek -, akkor készítenék egy olyan darabot, amit végig fekvé lehet előadni.

Ezen gondolkodom már vagy másfél éve.

drMáriás Béla HOMORÚ TÁJ
SZIKSZAI KÁROLY SOUTINE-ÁTIRATOK CÍMŰ TÁRLATÁRÓL

Bár lopni a művészetben igencsak szokás, főleg ötleteket nagy mesterektől, sőt, külön kultúrája és nagy hagyománya van e tevékenységnek, amelynek azonban sokszor áldott hatása is lehet a technikai tudás, szellemi katarzisos és gondolatok terjesztése területén, én mégis hiszem, hogy a művészetben lopni igazából lehetetlen, mármint zseniális vagy érdemes szinten, hiszen az élmény egyszeri s megismételhetetlen, ahogyan jó esetben a megvalósítás is, így teljesen felesleges azzal foglalkozni, hogy bárkitől bármit is koppintsunk, ahogyan az sem érv normális helyen, hogy valakire azt fogják, hogy ettől vagy attól lopott, mert úgymint kilóg a lóláb, aztán mondjuk felénk a mostanában legnépszerűbb Bacon-imitátorokat legfeljebb keserű mosollyal nyugtazza a valamennyire is agyilag szituált műkedvelő.

Éppen ezért Szikszai Károly Soutine-átiratok című tárlata nem, hogy nem arról szól, hogy bármit is kölcsönzött volna az egyszerre páratlanul furcsa csodabogár és zseniális mestertől, hanem éppen megteveszt, azt állítva, hogy a művek átíratok, utalások, továbbértelmezések, holott igazából szeretetteli tisztelgések egy kultikus alkat előtt, akivel Szikszai erős szellemi rokonságot érez. Szikszaiában már hosszú évek óta érelődött a mesterrel való kommunikáció felvétele szellemi síkon, melynek kiváltó oka Chaim Soutine 1925-ben festett *Marhatetem* című kisméretű olajfestményével való bécsi szembesülése volt. Szikszait lenyűgözte a festmény nyers ereje, elsöprő egyszerűsége, célbatrafáló poétikája, a marhatetem, amely igazából nem más, mint egy emberire emlékeztető húscsont, amelyről az élet minden rétege le lett fejtve, s mégis ott áll, s dacol a semmivel, eltökéltebben, mint egy bokszoló.

Szikszai sokat állt a festmény előtt, s bár mellette a legjobb Baconok sorakoztak tiszszér nagyobb méretben és sokkal rafináltabb technikával, ő mégis csak ezt nézte, ettől volt lenyűgözve, ezt a cafatot zabálta lelki szemével, mert ez volt a közeli ahhoz a kamikázés őszinteséghez, amely mindkettőjükre vall.

Majd elmúlt jópár év, s Szikszai, bár sorozatban hozta a sötétségükben és lírájukban egyre erősebb és kifinomultabb alkotásokat, igazából semmi sem utalt arra, hogy egyszer felveszi ugyanazt a hangszeret, amelyen Soutine egykor játszott, s amelyet már régen örökre letett. Ő mégis felvette, s belefújta a saját spirituszát egy filigrán sebzett bikaként, aminek eredményeként egy olyan kiváló alkotássorozat jött létre, amely egyszerre néz szembe az örülettel és az elmúlással úgy, akár egy százassal feléje rohanó tartálykocsival.

Tájképek ezek, de olyanok, amelyeken behorpad és kidudorodik, megtörik, magába roskad majd felállva dacol a tér a lelki folyamatok tükröként. Amolyan szédülős, megbillent, a saját sarkukból kibillent képek ezek, és mégis annyira ismerősek, hogy tudjuk, hogy igazak. Belső tájak, amelyeken egymásba gabalyodnak házak, utcák, fák, terek, emlékek, hogy a belőlük való kiút ne lehessen más, mint a bennük meglelt szép általi katarktikus felemelkedés.

A megélt sejtelmek és a lidércekkal való találkozások e sorozata egy fausti bolyongás, mely úton azért megy végig az alkotó, hogy a megbocsátást elérje, s bár e útnak valamennyi stációját itt nem lehet felsorolni, egyikéről, a negyedikről mindenképpen szólnunk kell. Ezen égisz erő jegenyefákat láthatunk, amelyek a folyó egyik oldalán csoportban állnak, a túlparton pedig egy magányos társuk. Valamennyit meghajlított a szél, a teher, az idő, ám ők mégis az égre mutatnak ívekként, miközben a folyó helyén már csak valami sárgás szennyvíz folyik sejtelmes ösvénynek álcázva magát: ez a magányos jegenye egyszerre a nagy mester Soutine ott, és Szikszai itt, akik a tömegeből kiválva nézik az egyre fogyatkozó tájat.

Szikszai új, színes, lüktető képeivel magányosan emeli fel az expresszionista hagyományok legjavát egy olyan erős, lírai nyelvezettel, amely megtevesztetlenül csakis az övé.

(*Szikszai Károly: Soutine-átiratok című tárlatáról a Galéria IX-ben*)

